



การบริโภคปัจจัย 4 ของคนไทยกลุ่มบริโภคนิยม

The 4 Requisites Consumption of the Thai Consumerism Groups

¹พระครูภัทรกิตติสาร, ²พระสุเทพ สุทธมโธ, ³มณฑกานต์ แป้นกลม

¹Phrakhruphattharakittisan, ²Phra Suthep Sutatammo, ³Monthakant Paenklom

¹สำนักเรียนวัดสี่พรสเทศ

²นิสิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Sappasat Temple School

²Student of Program in Buddhism, Suphanburi Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

³Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

²Corresponding author, e-mail: wongjun1976@gmail.com

Received: December 02, 2023; Revised: December 23, 2023; Accepted: December 25, 2023



บทคัดย่อ

การบริโภคการใช้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งการกินการใช้อ้อยเครื่องมือ เสื้อผ้าที่เราสวมใส่ ยารักษาโรค พลังงาน ทรัพยากรธรรมชาติให้หมดไปให้ล่องไป สิ่งต่างๆ ที่เราใช้หรือบริโภคนี้ก็คือการใช้ปัจจัยหรือการบริโภค 4 ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถ้าหากว่าขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไปอาจทำให้การดำรงชีวิตของมนุษย์ขาดสมดุลหรือประสบปัญหาได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้สามารถส่งผลได้ในระดับประเทศ

ปัจจุบันคนไทยมีลักษณะการบริโภคในรูปแบบของความสะดวกสบาย ซึ่งเป็นการบริโภคที่ไม่ได้คิดถึงผลกระทบที่จะตามมาในภายหลัง เป็นการบริโภคแบบการบริโภคนิยม ตามกระแสของสังคม ซึ่งผู้ผลิตพยายามผลักดันให้เป็นไปตามความต้องการของตนเอง เพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณการผลิตให้เพิ่มมากขึ้น ในปัจจุบันมีสิ่งต่างๆ ที่เป็นปัจจัยในการบริโภคเพิ่มมากขึ้น บางสิ่งบางอย่างก็ไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นเพียงเพื่อเป็นไปแค่ตามกระแสของสังคมที่นับวันยังเป็นความต้องการวัตถุภายนอกที่สิ้นเปลืองไปโดยใช่เหตุ ซึ่งไม่คิดถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งกับตนเองและผู้อื่น

คำสำคัญ: การบริโภค, ปัจจัย 4, กลุ่มบริโภคนิยม



Abstract

The 4 requisites consumption of the Thai consumerism groups. The consuming and using in various forms, including eating, using tools, clothes, medicines, energy, natural resources until everything is done or run out. All of these things that we use or consume are the 4 requisites which are all necessary for human life. If there is a lack of something it can cause an imbalance for human life and it can be confronted with a problem and these problems can have consequences at the national level.

Nowadays, Thai people have a convenient consumption style which is a consumption regardless of the consequences afterwards and also it is a consumerism, according to the trend of society moreover the manufacturers try to push demands according to their own needs. In order to increase more production. Nowadays, there are more things that are factors in consumption. Some things aren't necessary and just follow the trend of society that is increasingly demanding externally wasteful objects regardless of the impact that will occur both on oneself and others.

Keywords: consumption, 4 requisites, consumerism group.

บทนำ

การดำเนินชีวิตเพื่อให้ดำรงอยู่อย่างมีความสุขในสมัยปัจจุบันนี้ไม่ว่าจะเป็นทางโลกหรือทางธรรมก็ตาม ต่างมุ่งเน้นและแสวงหาความสุข สบายเพื่อให้บังเกิดมีขึ้นกับชีวิตตัวเอง ด้วยเหตุที่มนุษย์ยังมีความต้องการในเรื่องต่างๆ ยังมีความทะยานอยากได้เพื่อให้มี จึงส่งผลแก่ตัวมนุษย์ให้มีความต้องการในปัจจุบัน 4 ซึ่งจะช่วยให้ชีวิตสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยการอาศัยปัจจัย 4 คือ (1) ความต้องการในเรื่องของอาหาร เพื่อเป็นสิ่งหล่อเลี้ยงชีวิต (2) ความต้องการที่อยู่อาศัย เพื่อป้องกันแสงแดด ลม ฝนหรือภัยต่างๆ (3) ความต้องการเครื่องนุ่งห่ม เพื่อปกปิดร่างกาย (4) ความต้องการยารักษาโรค เพื่อดูแลรักษาในยามที่เจ็บป่วย (ที.ปา. (ไทย) 11/182/112, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในปัจจุบันการบริโภค การใช้สอยของมนุษย์ ไม่ได้เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการเพียงเพื่อความต้องการของมนุษย์เพียงอย่างเดียว แต่เป็นไปเพื่อความต้องการในทางด้านของการสนองความอยากได้ อยากมีให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ มนุษย์กลายเป็นทาสของวัตถุ การบริโภคจึงไม่รู้จักพอ ไม่มีขอบเขตเกินเลยความจำเป็น จนกลายเป็นการทำลายทรัพยากรและธรรมชาติต่างๆ ทำให้สภาวะแวดล้อมเสียความสมดุล ตั้งแต่ในระดับชุมชน สังคมเมือง ประเทศจนกระทั่งระดับโลก ที่เกิดเป็นปัญหาให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน จนเกิดเป็นความแตกต่าง เหลื่อมล้ำในการดำเนินชีวิตระหว่างฐานะของคนร่ำรวยและคนจน หรือระหว่างประเทศ หากเราได้มองย้อนกลับไปถึงการดำรงชีวิตและการบริโภคแบบดั้งเดิมของมนุษย์ในยุคก่อน เราจะเห็นว่า การบริโภคจะมีเป้าหมายการบริโภคที่เป็นความต้องการตามธรรมชาติเพียงเท่านั้น มิได้มี



ความคิดที่จะล่วงละเมิดทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้ได้มาครอบครองเป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเอง การบริโภค การใช้สอยเป็นไปเพื่อการแบ่งปันมองในแง่ของความเป็นส่วนรวมมากกว่าการให้ได้มาเป็นของตนเอง

ซึ่งจะเห็นได้ว่าในสังคมเช่นนี้จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งปันแบ่งปัน ไม่สะสมหรือครอบครองไว้เป็นของส่วนตัว ในขณะที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปพัฒนาขึ้น มนุษย์จึงมีเป้าหมายในการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยความต้องการที่ส่งผลมาจากการพัฒนาต่างๆ มนุษย์จึงมีความต้องการที่จะครอบครองเพื่อเป็นกรรมสิทธิ์ อยากรู้จักอยากมีเพิ่มขึ้นจนลืมนึกว่าพอดี ยิ่งในปัจจุบันการพัฒนาของโลกดำเนินไปด้วยความรวดเร็วในเรื่องของการแลกเปลี่ยนเชิงพาณิชย์ การตลาดทำให้มนุษย์ต้องการเงินทอง ความร่ำรวย จึงทำให้สิ่งนี้เข้ามาแทนที่การช่วยเหลือแบ่งปัน ด้วยเหตุของการที่มนุษย์ถูกสิ่งยั่วยู่ที่เป็นวัตถุ จึงเกิดการบริโภคที่ไร้ขีดจำกัด และได้กลายมาเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพชีวิต บ่งบอกถึงความเจริญความสำเร็จของตัวบุคคล การบริโภคนิยมได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตและเข้ามาแทนที่ในความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆ (พระเป็อง ปั้นแห่งเพชร, 2544: 1)

ความหมายของบริโภคนิยม

บริโภคนิยม ความหมายโดยทั่วไปได้มีการอธิบายว่า คือ พฤติกรรมของมนุษย์หรือบุคคลที่ลอกเลียนแบบตามแฟชั่น ตามความนิยมในสังคมในด้านต่างๆ เช่น ในเรื่องสิ่งของเครื่องใช้ที่ใช้ในชีวิตประจำวันที่เป็น ประเภทที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค หรือที่เราเรียกว่าปัจจัย 4 ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น รถยนต์ โทรศัพท์ และอื่นๆ รวมทั้งการลอกเลียนแบบตามแฟชั่น ตามกระแสสังคม ซึ่งสาเหตุเหล่านี้เป็นผลมาจากการโฆษณาที่เราได้พบเห็นจากสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์หรือตามนิตยสารต่างๆ เพื่อต้องการกระตุ้นให้ผู้บริโภคมีความสนใจที่จะซื้อสินค้าที่โฆษณา

ความหมายบริโภคนิยมเป็นคำที่ใช้กันทางวิชาการและในทางสังคมทางวิชาการ ซึ่งหมายถึง ทฤษฎีที่บอกว่ายังมีการบริโภคมามากขึ้นเพียงใดก็ยิ่งจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจทางสังคม ซึ่งมีการใช้คำนี้ค่อนข้างไปในทางลบเพื่อบอกถึง “ลัทธิบริโภคนิยม” หรือที่บางคนเรียกว่า “ลัทธิบ้าบริโภค” กลุ่มคนที่ใช้คำนี้ในทางลบเป็นขบวนการป้องกันผู้บริโภคจากการเอาเปรียบล่อลวงหลอกลวงและครอบงำของผู้ผลิตที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2543: 92) ได้ให้ความเห็นว่า บริโภคนิยม คือ การที่คนซื้อสินค้าที่ไม่จำเป็น เพราะการซื้อสินค้านั้นทำให้มีความสุขและจะเปลี่ยนไปเป็นผู้มีความกระหายความต้องการที่ไม่รู้จักความพอดี ฯลฯ ลัทธิบริโภคนิยม จึงหมายถึงวิธีการของผู้แสวงหาความสุขและวิธีการของการมีความสุขกับวัตถุภายนอก โดยที่ความสุขเหล่านั้น คือ ความสุขที่มาจากวัตถุภายนอกอันมาจากความต้องการที่เกิดจากตัณหาจากตัวมนุษย์ ซึ่งพระพุทธองค์ตรัสว่า ตัณหาไม่มีสิ้นสุดไม่สามารถทำให้พอใจได้อย่างแท้จริงแต่จะมีเพิ่ม มากขึ้น ก่อเกิดเป็นค่านิยมของสังคมให้เป็นที่สนองตัณหาของตน

พระไพศาล วิสาโล (2561, [ออนไลน์], 1 มีนาคม 2561) ได้ให้ความหมายของบริโภคนิยมไว้ 4 ความหมาย คือ ความหมายแรก หมายถึง ค่านิยมหรือแบบแผนที่ผู้บริโภคเพียงอย่างเดียวไม่ผลิต



ความหมายที่สอง คือ ค่านิยมใฝ่เสพ มากกว่าใฝ่ผลิตหรืออยากได้มากกว่าอยากทำ คือ ความนิยมที่จะเป็นแต่ผู้ใ้มากกว่าผู้ผลิต ความหมายที่สาม คือ ค่านิยมที่ใช้เงินเพื่อบรรลุความต้องการแทนที่จะลงมือลงแรง ซึ่งสืบเนื่องจากความหมายที่สอง คือ อยากได้แต่ไม่ยอมทำใช้เงินในการตอบสนองความต้องการใช้เงินในการแก้ปัญหา ความหมายที่สี่ คือ ความคิด ความเชื่อว่าความสุขอยู่ที่การบริโภคจึงทำให้เกิดความโลภ ในการสะสมเพื่อจะให้มีมีความสุขอยู่ตลอดเวลา

ศรัณยพงศ์ เทียงธรรม (2561, [ออนไลน์], 22 มกราคม 2561) ได้ให้ความหมายของบริโภคนิยมไว้ว่าหมายถึงการซื้อตามความพอใจจะมีเหตุผลที่จะซื้อ หรือบริโภคทั้งที่ไม่มีเหตุผลที่ชัดเจน เช่น เรื่องการกิน กินได้โดยที่ไม่รู้จักประมาณไม่จำกัดมือหรือการใช้สอย ซื้อได้ตลอดที่ต้องการ หาเหตุผลที่จะซื้อได้ตลอด

พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุติเมธี) (2536: 116) ได้ให้ความหมายของบริโภคนิยมว่าหมายถึง วัฒนธรรมแบบหนึ่งที่ยินยอมการบริโภคอย่างไม่ยั้งคิดว่าจะมีผลกระทบอย่างไรทั้งกับตนเองและผู้อื่นเพียงสนองความต้องการตัวเองก็พอแล้ว เช่น การใช้จ่ายเพียงบริโภคเพื่อเอาไว้อวดคนอื่นว่าตนเองมั่งมี

จากการศึกษาแนวคิดของผู้ที่ให้ความหมายของบริโภคนิยมไว้ สันเกตว่าบริโภคนิยม หมายถึงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมในการใช้สอยหรือบริโภคเกินความจำเป็น จนส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นคิดเพียงแต่ความสบายของตนเอง ไม่ว่าจะต้องเสียเท่าไรขอให้ตัวเองสะดวก สบายเอาไว้ก่อนจนไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา

แนวคิดการเกิดของระบบบริโภคนิยม

แนวคิดเกี่ยวกับวัตถุนิยม

วัตถุนิยมเกิดจากการพื้นฐานของค่านิยม การให้ความสำคัญกับสิ่งที่ชื่นชอบพอใจในวัตถุนั้นๆ ค่านิยมมีอยู่หลายประการ การให้คุณค่ากับวัตถุก็นับว่าเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมที่เรียกว่า ค่านิยมทางวัตถุ การติดอยู่ในความต้องการกับสิ่งนั้นๆ เช่น การติดในรสชาติอาหารที่อร่อย ต้องมีเครื่องปรับอากาศเพื่อความเย็นสบาย การใช้รถหรูมีราคาเพราะว่าไปไหนมาไหนสะดวกสบาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546: 758) ได้ให้ความหมายวัตถุนิยมไว้ว่า ทฤษฎีหรือความเชื่อของการให้คุณค่าแก่สิ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่านามธรรม

ศรีศักร วัลลิโภดม (2544: 19) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวัตถุนิยมไว้ว่า การรับเอาสิ่งใหม่จากภายนอกเข้ามาเป็นค่านิยมของการมีหน้ามีตา มีชื่อเสียง เป็นสำคัญความต้องการเหล่านี้เป็นเรื่องของวัตถุนิยม อำนาจของวัตถุนิยมเข้าได้ดีกับระบบของทุนนิยมของไทยเราที่นิยมความมีหน้ามีตาที่สืบต่อกันมาทำให้เกิดการแข่งขันเพื่อความร่ำรวย แสวงหาผลประโยชน์เข้าหาตัวเองเป็นหลักเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทองและความเจริญทางเศรษฐกิจ คือ นโยบายที่สำคัญที่สุดของบ้านเมือง เพราะถือกันแต่เพียงว่า เมื่อเศรษฐกิจดีขึ้นคนที่มีเงินใช้ มีการเป็นอยู่ที่ดีกินดีขึ้นเป็นเงาตามตัวทั้งหมดเป็นเรื่องของวัตถุนิยมทั้งสิ้น

แนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2545: 221) เน้นในเรื่องของมนุษย์ที่ให้ความสำคัญในด้านวัตถุมากกว่าด้านจิตใจ จนตกเป็นทาสของวัตถุอยู่ในกระแสของความเพิลิตเพลินหลงระเริงกับรูป



เสียง กลิ่น รสและสิ่งที่ชอบ ถูกใจ ที่มากระทบกับตา หู จมูก ลิ้น กายของตน พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า การกระทำอย่างนี้ไม่ถูกต้องเพราะทำให้มนุษย์มัวเมา และเป็นทาสของวัตถุ ไม่พัฒนาตนเอง แต่ต้องหาสิ่งต่างๆ ที่เป็นวัตถุภายนอก ก็คือรูป เสียง รส เป็นต้น มาบำเรอ ตา หู จมูก ลิ้น ของตน เราก็จะเป็นสุขได้ ก็ต่อเมื่อได้รับสิ่งเหล่านี้ ความสุขของคนเราขึ้นอยู่กับสิ่งเหล่านี้ เราก็ต้องตกเป็นทาสของวัตถุชีวิตของคนในแง่ส่วนตัวก็ไม่ใช่อิสระและในแง่ของสังคม ในเมื่อทุกคนมุ่งสิ่งต่างๆ เพื่อมาบำเรอ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เพื่อให้เกิดความสุขก็เกิดการเบียดเบียน แย่งชิงข่มเหงกันเพื่อการครอบครอง พระพุทธองค์ตรัสถึงการแสวงหาความสุขโดยอิงอาศัยวัตถุว่า ได้แก่ สามิสสุข คือ ความสุขที่เกิดขึ้นโดยอาศัยามิส (สิ่งที่จับต้องได้หรือวัตถุ) และพระองค์ก็ทรงไม่สรรเสริญความสุขอย่างนี้เพราะมีโทษต่อตนเองและสังคมไม่สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาและพ้นทุกข์ได้

พุทธทาสภิกขุ (2539: 71) ได้แสดงทัศนะที่น่าสนใจเกี่ยวกับวัตถุนิยมในบทความเรื่องการนำเอาโลกออกเสียจากวัตถุนิยมว่า อุปกรณ์แห่งวัตถุนิยมนี้มีความอโรยทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางผิว สำหรับประเภทของวัตถุนิยม พุทธทาสภิกขุได้แบ่งลักษณะของวัตถุนิยมออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. เรื่องกิน เป็นเรื่องอโรยทางลิ้น ซึ่งหมายความถึงสำหรับกินเหยื่อไม่ใช่กินอาหารแต่กิเลสมันไม่กินอาหารอย่างนี้มันต้องการจะกินเหยื่อต้องการได้เหยื่อที่มากระตุ้นความรู้สึกของระบบประสาทอันรุนแรงเรียกว่า กินเหยื่อ ความจริงเป็นทางในการส่งเสริมกิเลส

2. เรื่องกาม เป็นวัตถุนิยมไม่ใช่เรื่องของการสืบพันธุ์โดยบริสุทธิ์ แต่มีความหมายที่อธิบายได้ว่าธรรมชาติต้องการให้มีการสืบพันธุ์โดยบริสุทธิ์ แต่มนุษย์ก็ไม่พอใจในเรื่องสืบพันธุ์บริสุทธิ์ ต้องการเหยื่อล่อที่ธรรมชาติปะหน้าไว้หลอกลวงให้เป็นค่าจ้าง คือ ความรู้สึกทางเพศที่เรียกว่า กาม ก็คิดที่จะบริการให้ยิ่งๆ ขึ้นไป แล้วก็ถึงเกิดการสืบพันธุ์ แค่นั้นอย่างนั้นส่วนมากก็ไม่พ้นไปจากการตกเป็นเหยื่อของกาม

3. เรื่องเกียรติ ซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องของนามธรรมอันบริสุทธิ์ทางจิตวิญญาณ แต่เป็นเครื่องมือที่ต้องการจะมีไว้สำหรับแสวงหาวัตถุต่างกับเกียรติทั่วไป คือ เป็นการแสวงหาวัตถุไม่ใช่ได้เพียงชื่อเสียงอันบริสุทธิ์แต่เป็นเกียรติที่มีไว้ในลักษณะเป็นอำนาจที่จะกวาดเอาวัตถุมาทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม นอกจากนี้พุทธทาสภิกขุยังได้ให้ความหมายของวัตถุนิยมไว้อีก 3 นัยคือ

(1) วัตถุนิยม คือ การลุ่มหลงรสอร่อยของวัตถุบูชา รสอร่อยของวัตถุเพราะมันง่าย อายตนะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มีสมรรถภาพสูงขึ้นไปจนถึงลุ่มหลงในรสอร่อย ทางวัตถุ คือ ไปบูชารสอร่อยของวัตถุนี้เรียกว่า “วัตถุนิยม”

(2) การบำเรอบำเรอด้วยวัตถุให้มีความสุขสบายทำให้คนเป็นวัตถุนิยม มนุษย์ส่วนใหญ่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของวัตถุนิยมพวกหนึ่งลงลึกไปถึงรสอร่อยของกามารมณ์ก็เป็นวัตถุนิยม พวกหนึ่งเอาแต่ความสุขสบายทางกายเพียงมีห้องปรับอากาศ หรือมีรถที่อำนวยความสะดวกสบายแล้วก็พอใจหลงใหล นี้เรียกว่า “วัตถุนิยม” (พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุตติเมธี), 2536: 119)

(3) คนที่รู้จักแต่ความงามของวัตถุไม่รู้จักความงามทางด้านจิตใจหรือรู้จักค่านิยมในทางวัตถุไม่รู้จักค่านิยมในทางจิตใจ รู้จักแต่ความงามและค่านิยมแต่ในทางวัตถุภาวจะอย่างนี้เรียกว่า วัตถุนิยม



จากแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ พอสรุปได้ว่าความหมายของวัตถุนิยมแบ่งออกเป็น 3 นัย คือนัยที่หนึ่ง หมายถึง การลุ่มหลงรสชาติของวัตถุ นัยที่สอง หมายถึง ความต้องการ สะดวกสบายทางกาย นัยที่สาม หมายถึง มีความหมายตรงกับพจนานุกรมและนักปราชญ์หลายๆ ท่าน หมายถึง การให้คุณค่าทางวัตถุหรือทางกายมากกว่าจิตใจ จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ วัตถุนิยมดังกล่าวจะเห็นได้ว่า วัตถุนิยมคือการที่มนุษย์ให้คุณค่าทางวัตถุมากกว่าจิตใจและใช้ชีวิต ภายใต้วัตถุบริโภควัตถุนั้นโดยความเป็นทาส โดยไม่คำนึงผลกระทบต่อตนเองและสังคม และ เมื่อมนุษย์มีความคิดในการแสวงหาวัตถุเพื่อมาบริโภค การบริโภควัตถุนั้นก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การบริโภควัตถุที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเราเรียกว่า วัฒนธรรมการบริโภคนั้นเอง

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมบริโภคนิยม

ในแต่ละสังคมมีประวัติความเป็นมา การเป็นอยู่ การดำรงชีวิต กฎเกณฑ์ ความเชื่อที่แตกต่างกันไปและมีบางสิ่งที่คล้ายกันบ้าง วิธีเช่นนี้เราเรียกว่าวัฒนธรรม บริโภคโดยทั่วไป หมายถึง การกินรับประทาน ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายว่า กิน ใช้สอย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 464) แต่ถ้าเอาคำว่า นิยมมาเติมท้าย คือ บริโภคนิยม จึงมีความหมายพิเศษขึ้นนักวิชาการทั่วไปกล่าวว่า หมายถึง การให้คุณค่ากับการใช้สอยเสพบริโภควัตถุ เพื่อที่จะได้รับความสุข และฝากความสุข ทั้งสิ่งที่จับต้องได้และไม่ได้ขึ้นขึ้นตรงกับการบริโภค

พุทธทาสภิกขุ (2539: 73) กล่าวว่า การบริโภคในลักษณะของการสนองความต้องการของผู้เสพได้ บริโภคได้ เสพเยาะ และมุ่งไปที่การสนองตา หู จมูก ลิ้น กาย ในด้านความรู้สึก เช่น ความสนุกสนาน เรียกว่า บริโภคนิยม ซึ่งมุ่งหาความสุขจากการเสพบริโภคและท่านยังให้ความหมายว่า ค่านิยมเสพติด บริโภค หมายถึง ความเห็นแก่ความง่ายสะดวกสบายเป็นนักเสพบริโภคเอาแต่ความสนุกสนาน รวมถึงค่านิยมที่ชอบโก้เก๋เอาพฤติกรรมเสพบริโภคมาวัดกัน ไม่เป็นนักผลิต ไม่ขยัน ไม่สู้งาน

ดังนั้น การบริโภคนิยม คือ เป้าหมายของชีวิตที่จะหาสิ่งเสพเพื่อบริโภคให้มากที่สุดเพื่อความไพบุลย์ของชีวิต อิทธิพลของลัทธิบริโภคนิยมทำให้ผู้คนถลำติดอยู่ในวัฏจักรดังกล่าวมากขึ้น บริโภคนิยมมีเสน่ห์ที่หยิบยื่นความหลากหลายและสะดวกสบายให้จนผู้คนตอบสนองจิตส่วนลึกที่ต้องการความมั่นคงปรารถนาถาวรตามไปด้วย แม้นั้นจะเป็นมายาภาพแต่สามารถดึงดูดให้ผู้คนเข้ามาบริโภคนิยมและทุ่มเทให้กับมันไม่ต่างจากศาสนิกผู้เปี่ยมด้วยศรัทธา

กุลลินี มุทธากลิน (2541: 65) กล่าวว่า ปรากฏการณ์ของบริโภคนิยมในสังคมที่เน้นให้มนุษย์ตั้งเป้าหมายของความสุขและชีวิตของตนไว้กับการบริโภคให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ด้วยการขึ้นของกระบวนการโฆษณาการตลาด การขาย และระบบการสื่อสารมวลชน ที่ทันสมัยซึ่งแพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว

สิริพร สมบูรณ์บุรณะ (2536: 123) กล่าวว่า การใช้เงินตราเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยน วัตถุนิยมที่คนต้องการนั้นไม่ว่าการนำมาใช้กินเสพอาจจะเรียกรวมกันว่าการบริโภค ทั้งนี้ทั้งนั้นเพื่อให้เกิดความอึดทั้งทางด้านจิตใจและกาย ซึ่งการบริโภคมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเพียงสนองความต้องการของร่างกาย



เท่านั้น แต่รวมไปถึงความต้องการด้านอื่นๆ ด้วย ซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม กฎเกณฑ์ ประเพณีจนกลายเป็นวัฒนธรรม

การบริโภคเชิงสัญลักษณ์เมื่อพิจารณาในมิติของอำนาจแล้วเป็นกระบวนการครอบงำรูปแบบหนึ่ง เศรษฐศาสตร์ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการบริโภคในนัยยะทางสังคมว่า การบริโภคคฤศุนิยม บริโภคไม่ใช่แค่บริโภคเพื่อสุขภาพหรือเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ยังเป็นการบริโภคเพื่อแสดงสัญลักษณ์ทางสังคม เช่น การนั่งรถเบนซ์เพื่อแสดงความร่ำรวย ฟังเพลงฝรั่งเพื่อแสดงความทันสมัย ความหัวสูงเรียนปริญญาโท เพื่อให้ได้ปริญญาบัตรมาแสดงฐานะทางสังคม (ไม่ใช่เพื่อแสวงหา ความรู้ที่แท้จริง) (ปรีชา บุญศรีตัน, [ออนไลน์], 12 มกราคม 2561)

แนวคิดเกี่ยวกับการบริโภคเชิงสัญลักษณ์แนวศาสนาในบทความเรื่องพุทธจริยศาสตร์กับทางเลือกในยุคบริโภคนิยม ได้กล่าวไว้ว่า โดยส่วนใหญ่ปัญหาของมนุษย์ คือ ไม่สามารถทำให้จิตใจสงบนิ่ง แม้ว่าชีวิตจะไม่มีสิ่งใดมารบกวนบีบคั้น ซึ่งปัญหานี้เป็นปัญหาในระดับพื้นฐานที่รบกวนจิตใจจนรู้สึกโดดเดี่ยว จึงปรารถนานำพาตัวเองเข้าร่วมอยู่กลางฝูงชนไม่ว่าในพิธีกรรมทางศาสนา ในรายการคอนเสิร์ตในกลุ่ม ประท้วงความรู้สึกดังกล่าวได้เกิดขึ้นเพราะตัวตนของแต่ละคนได้รวมหายไปกับตัวตนที่ยิ่งใหญ่กว่าทำให้ รู้สึกมั่นคงขึ้น ขณะเดียวกันความทุกข์ที่เกาะกุมตัวตนของแต่ละคนก็เลือนหายไปด้วยแต่ปัญหาเรื่องตัวตนของมนุษย์ลุ่มลึกและซับซ้อนกว่านั้น

จะเห็นได้ว่า การบริโภคของมนุษย์ที่มีวัตถุนิยมเป็นพื้นฐานจนกลายเป็นวัฒนธรรมบริโภคนั้น ผู้บริโภคไม่ได้บริโภคเพื่อความจำเป็นแก่การดำรงชีพ แต่เป็นการบริโภคเพื่อต้องการความสะดวกสบายโก้เก๋ หลงใหลภายใต้อำนาจของวัตถุ นำวัตถุนั้นๆ มาปรนเปรอร่างกายเพื่อความ สนุกสนานและนัยทางการบริโภคเชิงบริโภคนิยม การบริโภคนั้นมีความหมายที่ลึกซึ้งทางสังคมและ จิตใจนั้นคือการบริโภคที่พยายามสืบทอดความเป็นตัวตนโดยสื่อผ่านทางวัตถุ ฉะนั้น การบริโภค เชิงสัญลักษณ์จึงไม่สามารถแยกออกจาก วัตถุนิยมและวัฒนธรรมบริโภคนั้นได้จากแนวคิดที่ผ่านมา พอสรุปได้ว่าทัศนะเกี่ยวกับการบริโภคเชิงสัญลักษณ์เมื่อสังเคราะห์แล้วมี 2 นัย คือ (1) นัยด้านชนชั้นทางสังคม ของผู้บริโภค และ (2) นัยด้านความเป็นตัวตนของผู้บริโภค

ประเภทของการบริโภคปัจจัย 4

ปัจจัย 4 คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค คือ สิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับมนุษย์ หากมนุษย์ไม่มีปัจจัย 4 ชีวิตของมนุษย์ก็จะไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ สำหรับประเภทการบริโภคของคนไทยกลุ่มบริโภคนิยมมีอยู่ 4 ประเภทดังนี้

(1) อาหาร หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่มนุษย์นำมาเลี้ยงร่างกายประจำวันตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น ข้าว น้ำ เนื้อสัตว์ ผัก และผลไม้ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์ที่สุดหากตามฐานะความ หากร่างกายขาดอาหารก็ต้องตายในที่สุด

(2) เครื่องนุ่งห่ม หมายถึง เสื้อผ้าสำหรับสวมใส่เพื่อปกปิดร่างกายให้ดูสวยงาม เพราะร่างกายของมนุษย์สกปรกและน่าเกลียด นอกจากนั้นเสื้อผายังช่วยป้องกันการรบกวนของแมลง และสัตว์อื่น ๆ



จึงมีความจำเป็นต้องมีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับร่างกายภายนอกของมนุษย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2545: 221)

(3) ที่อยู่อาศัย หมายถึง บ้านเรือนที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยพักผ่อนหลับนอน หลบแดด หลบฝนและป้องกันอันตรายจากสัตว์น้อยใหญ่ ที่จะมารบกวนหรือทำร้ายในเวลากลางวันและกลางคืน เพราะฉะนั้น ที่อยู่อาศัยจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในความเป็นอยู่ของมนุษย์ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่

(4) ยารักษาโรค หมายถึง พืชที่เป็นสมุนไพรต่างๆ แล้วนำมาสกัดเป็นยารักษาโรค เพื่อนำมารักษามนุษย์ที่เจ็บไข้ หรือป่วยเป็นโรคต่างๆ ให้หายจากความทุกข์ทรมาน ในการป่วยของโรคนั้นๆ เพราะฉะนั้น ยารักษาโรค จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตมนุษย์ เพราะยารักษาโรคจะทำให้มนุษย์มีชีวิตอยู่รอดต่อไปได้อีก ถ้าไม่มียารักษาโรค มนุษย์อาจตายก่อนอายุขัยด้วยโรคต่างๆ เป็นต้น (ปรีชา บุญศรีตัน, [ออนไลน์], 12 มกราคม 2561)

ปัจจัย 4 ดังที่กล่าวมามาล้วนเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้น หากมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดขาดหายไปจะส่งผลกระทบต่อชีวิตอย่างเด่นชัด ขาดอาหารชีวิตดำรงอยู่ไม่ได้ ขาดเครื่องนุ่งห่มต้องทนทุกข์กับสภาวะอากาศ ขาดที่อยู่อาศัยต้องเสี่ยงภัยอันตรายต่างๆ ขาดยารักษาโรคก็ต้องทนทุกข์ทรมานกับโรคร้าย สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องมีสำหรับมนุษย์ หากขาดหายไปจะเป็นปัญหาที่ส่งผลไปถึงระดับประเทศได้

สาเหตุของการบริโภค

การบริโภคปัจจัย 4 ผู้บริโภคต่างมีเหตุผลในการเลือกบริโภคปัจจัย 4 คนไทยกลุ่มบริโภคนิยมก็เช่นเดียวกันต่างก็มีเหตุผลในการบริโภคเพื่อเป็นการสนองความต้องการให้เกิดคุณค่าที่ได้จากการบริโภค เหตุผลที่คนไทยกลุ่มบริโภคนิยมเลือกบริโภคปัจจัย 4 มีดังนี้

1. สาเหตุภายใน

สาเหตุภายใน หมายถึง ความต้องการทางใจที่ต้องการเสพวัตถุ เพื่อเป็นการสนองความต้องการ ความอยาก ความเพลิดเพลินสนุกสนาน ความสุขสะอาดสบายที่เกิดจากการบริโภคปัจจัย 4 สาเหตุที่คนไทยกลุ่มบริโภคนิยมเลือกเช่นนี้ เพราะสามารถสร้างความสุขสบายได้ตามความต้องการที่ผู้บริโภคปรารถนา โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่างๆ ที่จะตามมา การบริโภคของคนกลุ่มนี้มีลักษณะบริโภคปัจจัย 4 เพื่อสนองความต้องการทางใจให้ได้มากที่สุด คนไทยกลุ่มบริโภคนิยมเลือกบริโภคปัจจัย 4 เพื่อสนองความต้องการทางใจอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ไร้ขอบเขต เน้นเสพวัตถุเพื่อสนองความต้องการทางใจให้ได้มากที่สุด

2. สาเหตุภายนอก

อีกหนึ่งสาเหตุที่คนไทยกลุ่มบริโภคนิยมเลือกในการบริโภคปัจจัย 4 คือ สาเหตุภายนอกที่เป็นค่านิยมทางสังคม โดยมีแนวคิดที่ว่าหากบุคคลใดบริโภคอาหารที่แพง สวมใส่เสื้อผ้าที่หรูหรา บ้านใหญ่โต ราคาแพง ยารักษาโรคที่หายาก หรือราคาแพง สังคมก็จะคิดว่าบุคคลนั้นเป็นบุคคลที่มีฐานะร่ำรวย มีอำนาจ มีหน้ามีตาในสังคม ที่เป็นเช่นนี้เพราะคนไทยกลุ่มบริโภคนิยมมีค่านิยมทางสังคมดังนี้



1. นิยมความร่ำรวยฐานะดีอยากได้อะไรก็มีเงินทอง ทรัพย์สิน บ้าน รถ ที่ดิน บุคคลที่มีฐานะดี ร่ำรวยจะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในสังคม และจะต้องการสิ่งใดย่อมได้ตามความประสงค์ เงินจะซื้อสิ่งต่างๆ ได้ ดังนั้น ทุกคนจึงต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้ได้มาซึ่งความมั่งคั่ง

2. นิยมอำนาจ คนไทยให้ความสำคัญแก่ผู้มีอำนาจ ต้องการเป็นคนที่มีอำนาจ ถ้าตนเองไม่มีโอกาสก็จะส่งเสริมลูกหลานของตนให้แสวงหาอำนาจ ผู้มีอำนาจในสังคมไทยส่วนใหญ่ คือ ผู้มีตำแหน่งหน้าที่ราชการ ดังนั้น คนไทยจึงนิยมส่งเสริมบุตรหลานให้เข้ารับราชการนอกจากข้าราชการแล้วผู้ที่มีอำนาจอื่นๆ ได้แก่ นักการเมืองปัจจุบันที่ใช้เงินซื้อเสียงเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ

3. บริโภคนิยม คนไทยส่วนใหญ่สนใจเรื่องการบริโภคมาก ชอบเสาะแสวงหาอาหารแปลกๆ ใหม่ๆ รับประทาน หากรู้ว่ามีการเปิดใหม่ที่คิดว่าน่าจะไปลองหรือมีราคาแพงเท่าใดก็จะพยายามที่จะไปรับประทานที่นั่น อีกสิ่งหนึ่งที่พบ คือ ไม่ว่าในงานพิธีใดๆ จะต้องมีการมีการกินเลี้ยงอยู่เสมอ แม้แต่เมื่อทำงานเสร็จโปรแกรมหนึ่งๆ เรียนผ่านการศึกษามาภาคเรียนหนึ่งๆ ก็ยังมีการเลี้ยงฉลองกัน (ประไพพร อักษรศรี, 2540)

4. นิยมความหรูหรา ความมีหน้ามีตา โดยแสดงออกทางการแต่งตัวประกวดกัน การจัดงานประกวดกันว่าใครจะจัดงานได้ใหญ่กว่า การทำบุญว่าใครจะทำบุญมากกว่ากัน การมีเครื่องใช้ที่ทันสมัย ราคาแพงไม่น้อยหน้ากัน (ปรีชา บุญศรีตัน, [ออนไลน์], 12 มกราคม 2561)

จากหลักการทั้งสอง คือ สาเหตุภายใน และสาเหตุภายนอกที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ คือ สาเหตุหรือเหตุผลว่าทำไมคนไทยกลุ่มบริโภคนิยมจึงเลือกที่อยากจะเป็นบริโภคนิยมเช่นนั้น

หลักการบริโภคแบบบริโภคนิยม

เรามักจะได้ยินว่าในปัจจุบันคนไทยมีค่านิยมในการบริโภคปัจจัย 4 ชอบเลียนแบบชาวต่างประเทศรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามา ลักษณะบริโภคนิยมของคนไทยมีลักษณะที่ชอบใช้ของแพงๆ ทำให้คนอื่นมองว่าตัวเองเป็นผู้ที่ร่ำรวยต้องการให้คนอื่นยกย่องนับถือ จะรู้สึกภูมิใจทุกครั้งเมื่อได้ใช้สินค้าที่เป็นสินค้าจากต่างประเทศ ชอบไปเที่ยวต่างประเทศเพื่อไปซื้อสินค้า หรือบางครั้งอาจจะไม่มีเวลาไปเที่ยวต่างประเทศก็ชอบฝากให้คนอื่นซื้อ มีความเป็นต่างชาติสูงมาก จะเป็นบุคคลที่เน้นการแต่งกายดีตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพ สร้างความน่าเชื่อถือ ชอบคบหาสมาคมกับผู้มีฐานะระดับเดียวกัน ไม่ชอบคบหาสมาคมกับคนที่ด้อยกว่าหรือจนกว่า จะขอยกตัวอย่างหลักการบริโภคนิยมของคนไทย ดังนี้

(ก) หลักการบริโภคอาหาร

อาหาร หมายถึง สิ่งที่ร่างกายรับเข้าไปทั้งที่สสารและพลังงาน เกิดกระบวนการสังเคราะห์จนร่างกายสามารถนำไปใช้ได้ให้เกิดประโยชน์ ลักษณะของคนไทยกลุ่มบริโภคนิยมชอบรับประทานอาหารราคาแพง นิยมแบบตะวันตก เช่น อาหารฟาสต์ฟู้ด (Fast food) เพราะเป็นอาหารที่สะดวกและอร่อยจากการเติมสารเคมีลงไปทำให้คนติดในรสชาติอร่อย เกิดการกินอาหารตามใจปากจนลืมนึกถึง



ความลำบากที่จะตามในภายหลัง ซึ่งเป็นโทษภัยของอาหารที่จะตามมา และการกินอาหารตามกระแส นิยมนั้นเหมือนเป็นการแสดงถึงความทันสมัย

(ข) หลักการบริโภคเครื่องนุ่งห่ม

มนุษย์มีเครื่องนุ่งห่มไว้เพื่อป้องกันอากาศหนาวเย็นหรือแสงแดด ป้องกันการกระแทก ในช่วงแรกๆ มนุษย์ใช้ใบไม้ เปลือกไม้ มาร้อยเป็นเครื่องนุ่งห่มแล้วเริ่มรู้จักการใช้หนังสัตว์ และเริ่มทอผ้า ด้วยใยพืชตามลำดับ ในปัจจุบันเสื้อผ้าไม่ได้ใช้เพื่อป้องกันสภาพอากาศและอันตรายอย่างอื่นเท่านั้น แต่ยังใส่เพื่อบ่งบอกวัฒนธรรมประเพณี ความเจริญก้าวหน้าของผู้ผลิตและสวมใส่ สถานะภาพของผู้สวมใส่ รวมไปถึงการใส่เพื่อความสวยงาม เพื่อโอ้อวดฐานะกันในปัจจุบัน เสื้อผ้าที่ถูกออกแบบเพื่อการรสนั้น เรียกว่า เสื้อผ้าแบบสมัยนิยม

คนไทยกลุ่มบริโภคนิยม นิยมบริโภคเครื่องนุ่งห่ม คือ เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่สวยงามหรือราคาแพง การแต่งกายของกลุ่มบริโภคนิยมจะสังเกตได้ว่ามีได้บริโภคเพื่อป้องกัน ความหนาว ความร้อน ปิดบังกาย เท่านั้น แต่มีแนวคิดเพื่อความสวยงามการยอมรับจากสังคมด้วย เป็นการบริโภคแบบเห็นความสำคัญแก่ วัตถุมากกว่าจิตใจ

(ค) หลักการบริโภคที่อยู่อาศัย

มนุษย์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบริโภคที่อยู่อาศัย เพื่อปกป้องร่างกายจากฝน ลม หรือสัตว์ร้ายต่างๆ ที่จะมาทำอันตรายต่อมนุษย์เอง มนุษย์ในยุคแรกๆ นิยมอาศัยอยู่ตามถ้ำผาต่างๆ เพื่อกันภัยจากธรรมชาติ เนื่องจากมนุษย์ในอดีตยังไม่เข้าใจหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์หรือเกษตรกรจึงไม่รู้จักการสร้างบ้าน

คนไทยกลุ่มบริโภคนิยม นิยมบริโภคใช้สอยที่อยู่อาศัย สร้างบ้านเรือนที่หรูหรา ใหญ่โต มีราคาแพง ชอบประดับตกแต่งให้เกิดความสวยงาม ประดับตกแต่งด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกสบายต่างๆ นิยมรับเอาการสร้างที่อยู่อาศัยแบบตะวันตกมากขึ้นตั้งแต่เห็นได้จากโครงการบ้านจัดสรรต่างๆ ที่ปรากฏในสังคมไทย

(ง) หลักการบริโภคยารักษาโรค

มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีโรคภัยไข้เจ็บ เช่น สัตว์หรือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ดังนั้น มนุษย์จึงจำเป็นต้องใช้ยา เพื่อบรรเทาอาการเมื่อเจ็บป่วยหรือเพื่อให้หายขาดจากโรคที่ตนเจ็บป่วยอยู่ หรือเพื่อเสริมสร้างและซ่อมแซมสิ่งที่เสียหายผุพังไป และนำกลับมาใช้ได้เหมือนปรกติ

หลักการบริโภคยารักษาโรคของคนไทยกลุ่มบริโภคนิยมชอบบริโภคยารักษาโรคที่มีราคาแพง ชอบตามสังคมตะวันตก ปัจจุบันยารักษาโรคมียามากมายตั้งแต่เห็นได้จากสื่อโฆษณา ปัจจุบันมียาที่แปลกๆ ใหม่ๆ เช่น ยารักษาความอ้วน ยารักษาทำให้หุ่นดี ยารับประทานแล้วทำให้ผิวขาว จะสังเกตได้ว่า การบริโภคยาของกลุ่มบริโภคนิยมมิได้บริโภคยาเพราะรักษาโรคแต่เพียงอย่างเดียวแต่ยังบริโภคยาเพื่อความสวยงาม เพื่อทำให้เกิดคุณค่าทางสังคมอีกด้วย

คุณค่าของการบริโภค

การบริโภคปัจจัย 4 การที่มนุษย์จะเลือกบริโภคปัจจัยสิ่งใด ย่อมมองเห็นคุณค่าที่เกิดจากการบริโภค มนุษย์มีแนวคิดมมมองเห็นคุณค่าที่แตกต่างกันออกไป เพราะมนุษย์แต่ละคนย่อมมีอุปนิสัยใจคอ



เหตุผลไม่เหมือนกัน สำหรับแนวความคิดของคนไทยกลุ่มบริโศคนิยมเหตุผลที่บริโศคปัจจัย 4 ย่อมเห็นคุณค่าที่เกิดจากการบริโศค ดังนี้

1. คุณค่าทางสังคม

คุณค่าทางสังคม หมายถึง คนไทยกลุ่มบริโศคนิยมมีแนวความคิดว่าหากบุคคลใดได้บริโศคอาหารที่แพง เสื้อผ้าที่สวยงามราคาแพง บ้านหรูหรา ยารักษาโรคที่แพงเกินความจำเป็น สังคมก็จะมี แนวคิดมุมมองว่าบุคคลนั้นเป็นบุคคลร่ำรวย มีฐานะดี เป็นผู้มีอำนาจ จากแนวคิดที่กล่าวมานี้จึงทำให้คนไทยกลุ่มบริโศคนิยมเห็นคุณค่าจุดนี้ จึงอยากที่จะบริโศคปัจจัย 4 เพื่อให้เกิดคุณค่าทางสังคมเพราะสังคมปัจจุบันมีการแข่งขันกันสูงมาก สังคมปัจจุบันมักมีแนวคิดที่ยอมรับกระแสใหม่ๆ จะแตกต่างจากสังคมสมัยอดีตที่ไม่มีการแข่งขันกันมากนัก

2. คุณค่าด้านร่างกายและจิตใจ

กลุ่มคนไทยบริโศคนิยมมีความคิดเห็นด้านประโยชน์ของคุณค่าอยู่ว่า การบริโศคปัจจัย 4 แบบบริโศคนิยม สามารถที่สนองความต้องการได้ สร้างความสบายใจ ให้ความสุขกาย สบายใจ ให้คุณค่าด้านร่างกาย และจิตใจ อำนวยความสะดวกแก่ชีวิตได้เป็นอย่างดี จากสาเหตุแนวคิดเห็นคุณค่าเช่นนี้ คนไทยกลุ่มบริโศคนิยมจึงหันมาสนใจบริโศคปัจจัย 4 (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช, 2534: 76) ด้วยความต้องการโดยไม่มีขอบเขตเพราะการบริโศคปัจจัย 4 ลักษณะบริโศคนิยมเป็นสิ่งที่สนองความต้องการของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี ห้ามมนุษย์ที่จะปฏิเสธความต้องการบริโศคปัจจัย 4 คนไทยกลุ่มบริโศคนิยมจึงเห็นคุณค่าจากการบริโศคนิยม

แนวคิดการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมของคนไทยกลุ่มบริโศคนิยม

การประยุกต์หลักธรรมเพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขพฤติกรรมของกลุ่มบริโศคนิยมนี้มีหลายประเด็นแต่ในประเด็นที่เราจะกล่าวถึงเพื่อเป็นการแก้ไขในพฤติกรรมของคนไทยกลุ่มบริโศคนิยมนี้จะกล่าวถึงหลักพุทธธรรมเพื่อนำมาใช้ในรูปแบบของการใช้สอย การบริโศค โดยจะกล่าวถึงเพียง 2 ประเด็น

1. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการบริโศคแบบพอประมาณ การบริโศคแต่พอดี ในประเด็นนี้หลักพุทธธรรมกล่าวถึงหลักของโภชนมัตตัญญูตา (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/304) โภชนมัตตัญญูตา มีความหมายว่า ความรู้จักประมาณในการบริโศค (พระไตรปิฎกภาษาไทย 20/16) ในการบริโศคนั้นจักไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ในการบริโศคแต่ละครั้งให้พอดีกับความต้องการของร่างกาย ความรู้ประมาณในเรื่องของการบริโศคนี้ มีปรากฏอยู่ในหลักธรรมที่สำคัญ คือ “อปัณณกปฏิบัติ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/330) เป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยข้อปฏิบัติที่ไม่ผิดมี 3 ประการ คือ 1) อินทรีย์สังวร การสำรวม ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้เกิดความหลง พอใจ ยินดี ยินร้าย ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ 2) โภชนมัตตัญญูตา การรู้จักประมาณในการบริโศค เพื่อความจำเป็นของร่างกาย รวมถึงการใช้จ่ายเครื่องอุปโภคบริโภคตามสมควร 3) ซาคริยานุโยค การหมั่นประกอบความดี ขยันหมั่นเพียร มีสติอยู่เสมอ ข้อปฏิบัติทั้ง 3 มีความสำคัญทั้งระดับการใช้ในชีวิตประจำวัน จนถึงระดับปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ในประเด็นนี้จะกล่าวถึงการบริโศค คือ โภชนมัตตัญญูตา การกิน การใช้ปัจจัย 4



แต่พอประมาณให้เหมาะสมไม่มากไม่น้อยเกิน พิจารณาถึงประโยชน์และโทษของอาหารที่บริโภคและเครื่องใช้ไม้สอยในการอุปโภค ไม่ใช่ฟุ่มเฟือยจนเกินรายได้ที่หามาได้ไม่ใช่เกินตัวจนเกิดเป็นทุกข์สร้างความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นแก่ตัวเองหรือเกิดโทษแก่สุขภาพตัวเองจากการที่บริโภคจนเกินพอดี

2. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาในการใช้จ่ายอย่างความฟุ่มเฟือย หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เป็นหลักธรรมที่เอื้อประโยชน์ในปัจจุบัน การประยุกต์หลักธรรมในเรื่องการใช้จ่ายอย่างถูกต้องเป็นการสอนให้รู้จักเรื่องของการประหยัด อดออม การประหยัด คือ การใช้จ่ายที่เหมาะสมในการใช้จ่ายเพื่อเป็นการสอนให้มีความรอบคอบ ระมัดระวังในการใช้จ่ายเงินหรือสิ่งของต่างๆ ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด คุ่มค่าและเหมาะสม เท่ากับเป็นการอดออม คือ รู้จักถนอม สงวนไว้เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงให้กับตัวเองในอนาคตนั้น หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เป็นหลักที่จะทำให้บรรลุจุดหมายในปัจจุบัน คือ การรู้จักหา การรู้จักใช้ และใช้ให้เกิดประโยชน์ ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไว้ 3 ประเด็น คือ (พระไตรปิฎกภาษาไทย 23/144)

1. ขันหาและรักษาไว้ หลักธรรมที่เป็นหลักธรรมอำนวยความสะดวกในขั้นต้น เรียกว่าทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 ประการ คือ (1) อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพที่สุจริต (2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ คุ่มครองรักษา เก็บหอมรอมริมทรัพย์ที่หามาได้ (3) กัลยาณมิตรตตา คบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักคบหาเสวนา ไม่คบหากับบุคคลที่จะนำพาไปในทางเสื่อมเสีย (4) สมชีวิตา เลี้ยงชีวิตแต่พอดี คือ รู้จักกำหนดรายจ่ายให้เหมาะสม

2. ขันจัดสรรทรัพย์ คือ เมื่อหาทรัพย์มาได้แล้วก็ต้องรู้จักการจัดสรรให้เหมาะสมกับการใช้จ่ายใช้สอย ตามหลักการแบ่งปันทรัพย์ 4 ส่วน หรือโภควิภาค 4 คือ (1) ใช้เลี้ยงตน 1 ส่วน (2) ใช้เป็นทุนประกอบการ 2 ส่วน (3) เก็บไว้ใช้คราวจำเป็น 1 ส่วน

3. ขันใช้จ่ายกิน ด้วยการทำความเข้าใจไว้ว่า การพยายามแสวงหาพร้อมทั้งรักษาไว้ก็เพื่อจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น หากว่าไม่ใช้ไปในทางที่เป็นประโยชน์การแสวงหาก็ก่อให้เกิดคุณค่าใดๆ

ดังนั้น การใช้ในเรื่องของปัจจัย 4 สมควรที่จะอยู่ในหลักเกณฑ์ของความพอประมาณ ความพอดี ใช้อย่างเกิดประโยชน์ที่คุ้มค่า ไม่ใช่ไปเพื่อเป็นการสนองตอบสนองตัณหาอันเป็นต้นเหตุที่จะนำพาความทุกข์มาสู่ตนเอง การจัดการบริหารให้เป็นสัดส่วนเพื่อเก็บไว้ในยามที่ฉุกเฉินนั้นก็เป็นสิ่งสำคัญ เช่น ยามเจ็บป่วยหรือเหตุการณ์ที่กะทันหันจำเป็นโภชนมัตตัญญูตา การบริโภคพอประมาณ อุภูฐานสัมปทา ขันหา อารักขสัมปทา รักษาไว้ สมชีวิตา ใช้จ่ายพอดี จึงเป็นหลักธรรมที่ควรประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน

สรุปท้ายบท

จากการศึกษาดังที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้นนั้นจะเห็นได้ว่า บริโภคนิยมเป็นวัฒนธรรมแบบหนึ่งที่เป็นที่นิยม การบริโภคเกินความจำเป็น เกินความพอดีได้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งกับตนเองและผู้อื่น โดยคิดเพียงอย่างเดียวเพื่อให้ตนเองได้มาสนองความต้องการ ให้เป็นไปตามกระแสนิยมไม่คำนึงถึงทรัพย์ที่ต้องเสียไปในการใช้จ่าย ต้องการเพียงความสะดวกสบายหรืออะไรก็ตามที่ดูแปลกใหม่ แนวคิดเช่นนี้



จึงทำให้เกิดระบบบริโภคนิยม จะเสียเงินเท่าไรไม่ว่าขอให้ได้มาเพียงเท่านั้นที่ต้องการ แนวคิดบริโภคนิยมคือ วัตถุนิยมที่เกิดจากการให้คุณค่ากับวัตถุ จนกลายเป็นวัฒนธรรมโดยการบริโภคจะเน้นที่วัตถุมากกว่าจิตใจ แนวความคิดเช่นนี้ใช้ได้กับเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ไม่เป็นหลักในการบริโภคปัจจัย 4 ที่เป็นสากล

คนไทยกลุ่มบริโภคนิยม เป็นกลุ่มที่บริโภคปัจจัย 4 โดยเน้นไปที่ความสุขทางกายและใจ เป็นการบริโภคปัจจัย 4 อย่างไม่มีขีดจำกัด ใช้จ่ายอย่างเปลืองตามกระแสแห่งความนิยม ยอมรับเอาสิ่งต่างๆ ที่ทันสมัยของสังคมอื่นเข้ามา โดยมีสาเหตุหลักอยู่ 2 ประการ คือ

1. สาเหตุภายใน คือ การมีแนวคิดว่าหากบริโภคแล้วจะก่อให้เกิดความสุข สร้างคุณค่าให้แก่จิตใจ
2. สาเหตุภายนอก คือ ค่านิยมทางสังคมว่าหากใช้ของหรูหรามีราคา บ้านหลังใหญ่ ใส่เสื้อผ้าแบรนด์เนมแล้วทำให้เป็นที่น่าคบหาสมาคม

หลักการบริโภคที่มีปรากฏตามหลักพุทธธรรม คือ การบริโภคอย่างพอประมาณ พอเพียง ไม่เกินความจำเป็นที่เรียกว่า โภชนะมัตตัญญุตตา การรู้จักประมาณในการบริโภค หรือหลักที่ภูธธัมมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ที่จะบรรลุในปัจจุบัน อันมีภูฐานสัมปทา ขยันหา อารักขสัมปทา รักษาไว้ ภัยแล้งมิตตตาคบเพื่อนดี สมชีวิตา ใช้สมฐานะตน ซึ่งหลักพุทธธรรมนี้เป็นหลักของการบริโภคแต่พอประมาณไม่เกินขีดจำกัดซึ่งจะไม่นำพาความเป็นทุกข์มาสู่ตนเอง มีเป็นหนี้สินกับการใช้จ่ายที่เกินควร ในเมื่อชีวิตไม่พบเจอกับสิ่งเหล่านี้ก็จะบังเกิดแต่ความสุข หรือความสุขอันชอบธรรมที่ควรมี 4 ประการ คือ สุขเกิดแต่การมีทรัพย์ สุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภค สุขเกิดแต่การเราไม่ต้องเป็นหนี้ และสุขเกิดแต่การประกอบกิจการงานที่ปราศจากโทษ หากรู้จักบริโภคให้พอดี ไม่เกินจำเป็น ไม่ตามใจตน ไม่ตามกระแสของสังคมหรือให้คุณค่ากับวัตถุมากเกินไปชีวิตก็จะไม่ประสบกับปัญหาที่จะนำพาความทุกข์มาสู่ตนเองได้

เอกสารอ้างอิง

- ประไพร์พร อักษรศรี. (2540). ปัจจัยที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคตามหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ: กรณีศึกษาสถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาเขตกรณณ์. *ภาคนิพนธ์พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปรีชา บุญศรีตัน. *พุทธจริยศาสตร์กับการกิน*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.lanna.mbu.ac.th/panya/no_61/buddhist.asp. [12 มกราคม 2561].
- พระเปื้อง ปั่นเหม่งเพชร. (2544). การบริโภคปัจจัย 4 ของพระภิกษุสงฆ์: ข้อพิจารณาทางจริยธรรม. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. *วิถีพุทธในยุคบริโภคนิยม*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.skyd.org/html/lifesocial/Bud in Consume.html> [1 มีนาคม 2561].



- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุตติเมธี). (2536). *พระสงฆ์กับการพัฒนาศาสนาสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชสีมาภรณ์ (โอภาส นิรุตติเมธี). (2557). *พระสงฆ์กับงานพัฒนาพระพุทธศาสนาและสังคม*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พุทธทาส ภิกขุ. (2539). *กามารมณ์กับชีวิต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพใจ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ศรัณยพงศ์ เทียงธรรม, ผศ. *การวิจัยและการวางกลยุทธ์ทางธุรกิจ*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.blueocean-thailand.com/th/team.php>. [22 มกราคม 2561].
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2544). *สังคมวัฒนธรรมปัจจุบันผันแปร*. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช. (2534). *ความสุขหาได้ไม่ยาก*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวน พิมพ์.

